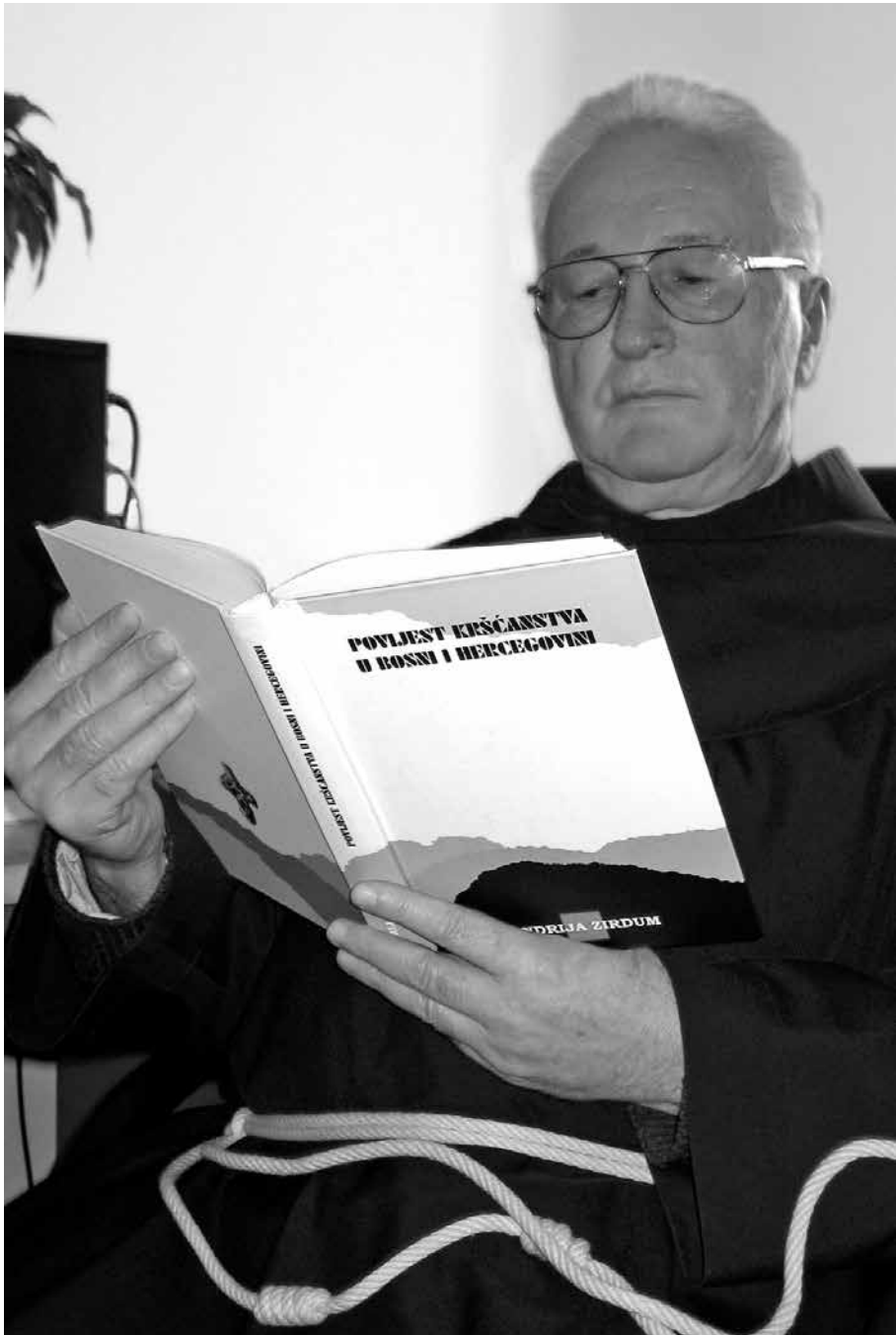

DR. FRA ANDRIJA (JOSIP) ZIRDUM (1937.-2017.)

U Slavonskom Brodu 29. ožujka 2017. preminuo je dr. fra Andrija Zirdum (kršteno ime Josip) u 81. godini života. Rođen je u mnogobrojnoj obitelji. Otac Blaž i majka Anica rođ. Lovrić imali su jedanaestero djece. Osnovnu školu završio je u rodnom Žeravcu, nastavio školovanje u Derventi, Slavonskom Brodu i Visokom. U jednogodišnjem franjevačkom novicijatu bio je u Kraljevoj Sutjesci (1954./55.). Filozofsko-teološki studij završio je u Sarajevu i Ljubljani 1965. Za svećenika franjevačke Provincije Bosne Srebrene zaređen je 1963. Magistrirao je u Ljubljani 1968. radnjom *Doprinis II. Vatikanskog sabora nauku o spasenju*. U Ljubljani je i doktorirao 1977. temom *Filip Lastrić Očevac (1700.-1783.): Prilog kulturnoj i crkvenoj povijesti Bosne i Hercegovine*. Poslije zaređenja vršio je različite svećeničke i redovničke dužnosti. Bio je župni vikar u Bihaću (1964.-65.), na Plehanu (1973., 1983.-85., 1987.-92.), Bugojnu (1985.-87.), Žeravcu, magister novaka u Kraljevoj Sutjesci (1965.-73.), samostanski vikar i gvardijan u Nedžarićima (1973.-76.) i na Bistriku (1977.-79.). Predavao je kao profesor na Franjevačkoj teologiji (1974.-1983.), gdje je bio i dekan (1980.-82.). Desetljeća svojega života posvetio je širenju i zagovaranju čitanja kršćanskoga štiva. Na Plehanu je utemeljio biblioteku „Slovoznak“ (1985.) u kojoj izlaze važna djela kršćanskoga, povijesnog i umjetničkog sadržaja. Pred agresiju srpske vojske na Bosansku Posavinu zatekao se u Njemačkoj, gdje je godinama bio pastoralni pomoćnik njemačkim župnicima u Freiburgu i Lenzkirchu. Tu je poslije rušenja samostana na Plehanu ostao još deset mjeseci i organizirao humanitarnu pomoć prognanicima. Bio je veliki kolekcionar umjetnina i numizmatičar. Velik dio umjetnina koje je skupio spašen je prijevozom u Slavonski Brod, ali su mnoge zauvijek nestale pod ruševinama samostana na Plehanu, koji je srpska vojska minirala. Pod ruševinama je nestala i numizmatička zbirka. Uz povijesnu znanost, upravo su zaljubljenost u likovnu umjetnost i kolekcionarstvo odredili život fra Andrije Zirduma. Knjiga *Zbirka Žeravac* u izdanju biblioteke „Slovoznak“ predstavlja i rijetko bogatstvo kojim bi se mogle ponositi i sredine puno većeg sjaja, i duh čovjeka koji je zbirku tako revno skupljao. Ovu vrijednu zbirku umjetnina ostavio je svomu rodnom kraju.

Nakon povratka iz Njemačke, u Slavonskom Brodu je živio i duhovno i pastoralno djelovao petnaest godina (1993.-2008.), odlazeći redovito svake godine preko ljeta na pastoralnu pomoć njemačkim župnicima u Freiburgu. Bio u Brodu ili u Njemačkoj, uvijek je u mislima bio u svojoj Bosanskoj Posavini. Iako je dugo pobolijevao, u Slavonskom Brodu je upamćen kao vedar čovjek, pouzdan savjetnik i ispovjednik.

Dr. fra Andrija Zirdum (1937.-2017.), franjevac, povjesničar,
povjesničar kulture, kolekcionar umjetnina

Iz ovoga razdoblja potječe i suradnja p. Andrije Zirduma s našom Podružnicom. Vrhunac te suradnje je studija *Počeci naselja i stanovništvo brodskog i gradiškog kraja 1698.-1991.*, u kojoj autor prati oblikovanje naselja na ovom području nakon protjerivanja Osmanlija, ali je tragao i za najranijim spomenom imenā naseljā. Knjigu je objavila naša Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu 2001. i ona svakako predstavlja veliki doprinos povijesti naselja Brodsko-posavske županije.

Fra Andrija Zirdum bio je najprije svećenik i franjevac. Uz to, bio je veliki znanstvenik – povjesničar. Autor ovih redaka, iz mnogobrojnih i čestih razgovora s njime, može svjedočiti s koliko je opreza, nakon pomnog i svestranog istraživanja, donosio zaključke. Mislim da je upravo to bitna odlika fra Andrije Zirduma kao povjesničara: svestrana analiza i temeljitost. Bio je autor, suautor i priređivač velikog broja knjiga, preko stotine studija, članaka, prijevoda, prikaza i recenzija. Bavio se različitim povijesnim razdobljima, ali je posebno dobro poznao medievistiku. Njegova sinteza *Povijest kršćanstva u Bosni i Hercegovini* počinje s istraživanjem tragova ranokršćanske Crkve, koja se širila nešto brže nakon Milanskog edikta (313. godine). Arheološka istraživanja na području Bosne i Hercegovine potvrđuju tragove ranokršćanskih crkava na 65 lokaliteta. Osobito je dobro prikazana povijest kršćanstva u srednjem vijeku. U ovoj knjizi sažeto su predstavljena dostignuća historiografije, a i osobna istraživanja fra Zirduma o povijesti kršćanstva, koje se na ovom području pojavljuje u tri oblika: katoličanstvu, Crkvi bosanskoj i pravoslavlju. Dragocjena je njegova studija „Karta srednjovjekovnih crkava na tlu Bosne i Hercegovine“ (objavljena u časopisu *Bosna Franciscana* 2001.), koja prethodi ovoj njegovoj knjizi. U toj studiji istražio je i opisao 445 srednjovjekovnih katoličkih crkava i samostana na tlu današnje Bosne i Hercegovine, koje su postojale do prijelomne 1463. U knjizi *Povijest kršćanstva u Bosni i Hercegovini* obradio je 463 srednjovjekovna lokaliteta gdje su bile katoličke crkve ili samostani. Na temelju te studije fra Zirdum je objavio 2004. nadasve vrijednu kartu *Srednjovjekovne crkve u Bosni i Hercegovini do 1463.* O postojanju srpsko-pravoslavnih crkava i manastira na bosansko-hercegovačkom povijesnom tlu prije osmanskih osvajanja povijesni izvori ne govore ništa. Naravno, izuzimajući gornje Podrinje i područje oko rijeke Pive i Tare. U tvrdnji „da u BiH prije Osmanlija nije bio pravoslavnih eparhija, manastira i parohija jer se srpsko stanovništvo u znatnijem broju nije premiještalo prema Zapadu“, fra Zirdum se, uz svoja istraživanja, poziva i na istraživanja i takvih autoriteta srpske historiografije kao što je prof. Jovanka Kalić. Valja istaknuti njegovu zaslugu za pripreme i uređivanje za tisak zbornika *Povijesnoteološki simpozij u povodu 500. obljetnice smrti bosanske kraljice Katarine* (Sarajevo-Zagreb 1979.).

Uz veliki doprinos medievistici Bosne i Hercegovine, fra Zirdum je dao doprinos crkvenoj i kulturnoj povijesti, posebno franjevačkoga reda. Za ti-

sak je priredio i popratio bilješkama knjige: Kajetan Esser, *Pregled povijesti Franjevačkog reda* (izašlo u Sarajevu 1972.); Filip Lastrić, *Pregled starina bosanske provincije* (izašla u dva izdanja: Sarajevo, 1972., i Sarajevo-Zagreb, 2003). Priredio je i preveo djelo Jake Baltića *Godišnjak od događaja crkvenih, svietskih i promine vremena u Bosni*. Obje ove posljednje knjige izašle su u okviru vrlo vrijednog izdanja petoknjižja (Jako Baltić, Bono Benić, Marijan Bogdanović, Filip Lastrić, Nikola Lašvanin) kojim se predstavlja povijesna baština franjevačkog reda. U suautorstvu s dr. fra Markom Karamatićem i dr. Božom Jarkom objavio je 1987. monografiju *Plehan*. Njegov prilog obuhvaća povijest katolika plehanskog kraja od početaka do 1878., kao i „Prezimana katoličkog življa plehanskog kraja od 1760. do 1810. god.“. *Pisma bosanskih franjevaca 1850.-1870.* važan su izvor u kojemu se ocrtava život ne samo franjevaca, nego i bosanskog pučanstva 50-ih i 60-ih godina 19. stoljeća.

Za suvremenu povijest hrvatskoga naroda plehanskog kraja od izuzetnog je značenja knjiga *Stradanja Hrvata plehanskog kraja 1941.-1947.*, objavljena u Derventi 1991. Suautor je Ivan Čičak. Autori su pobilježili u trogodišnjem prikupljanju podataka imena i prezimena hrvatskih i djelomice muslimanskih žrtava, kao i svjedočanstva očevidaca o likvidacijama koje je provodila derventska OZN-a (autoru ovih redaka istu priču o odsijecanju glava bradvom na panjevima na obali Save, što se spominje na 36. i 37. str. knjige, ispričao je njegov otac, koji je sve to gledao iz obližnjeg šumarka). Bez ove knjige imena žrtava bila bi zaboravljena, a istina pokopana zajedno sa žrtvama. S puno opravdanog razloga u „Pogovoru“ fra Zirdum na ove žrtve primjenjuje riječi psalmista: „Tjelesa tvojih slugu dadoše za hranu pticama nebeskim, meso tvojih pobožnika zvijerima zemaljskim. Krv im ko vodu prolijevahu, i ne bijaše nikoga da ih pokopa.“

Iako je u Bosanskoj Posavini sve što je hrvatsko i katoličko, kao i bošnjačko i muslimansko bilo pobijeno, porušeno i protjerano, fra Zirdum je često autoru ovih redaka znao reći da će ići na Plehan i u Žeravac, čim se steknu i minimalni uvjeti sigurnosti za život. Živio je u samostanu u Slavonskom Brodu, gdje mu je bio omogućen istraživački rad, što ga je uvijek činilo sretnim i zahvalnim. Godine 2008. otišao je u svoj rodni Žeravac, gdje je posljednje godine bio župni vikar. Ako je dopušteno reći i osobno iskustvo iz susreta s patrom Zirdumom, možda ga najbolje oslikava ova crtica. Kad je autor ovih redaka jednom došao u Žeravac s molbom da ga preporuči za rad u arhivu samostana u Kreševu na ostavštini fra Grge Martića, on je istog trena rekao: „Idemo mi u Kreševo odmah sada.“ I za pet minuta se spremio i sam vozio cijeli taj dugi put. I drugim je istraživačima, i hrvatskim i inozemnim, jednako s razumijevanjem stajao na usluzi.

Gradsko vijeće grada Slavonskog Broda dodijelilo mu je javno priznanje, *Grb Grada Slavonskog Broda*, za knjigu *Počeci naselja i stanovništvo brod-*

skog i gradiškog kraja 1698.-1991., kojom je fra Andrija Zirdum dao veliki doprinos istraživanju identiteta ovoga područja. Priznanje mu je uručeno na svečanoj sjednici Gradskoga vijeća na Dan grada 16. svibnja 2002. Ova ustanova, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, ovaj Grad i ova Županija, svakako moraju naći načina da se dr. fra Andriji Zirdumu na dodatni način zahvale, valoriziranjem njegovoga sveukupnog stvaralaštva. Bibliografija fra Zirduma najpotpunije je objavljena u *Leksikonu brodskih pisaca*, i u „Autorovoj Bio-bibliografiji“ u „Prilozima“ njegove knjige *Povijest kršćanstva u Bosni i Hercegovini*.

Fra Andrija Zirdum dugo je pobolijevao. Posljednju godinu života proveo je u Slavonskom Brodu u Domu za starije osobe. Preminuo je u brodskoj bolnici. Iz Broda je ispraćen 1. travnja misom zadušnicom uz nazočnost mnogobrojnih poštovatelja. Misu zadušnicu u plehanskoj crkvi predvodio je vrhbosanski nadbiskup, kardinal Vinko Puljić, uz asistenciju stotinjak svećenika i u nazočnosti mnogobrojnih vjernika. Sprovod pokojnika istoga dana, 1. travnja, predvodio je provincijal fra Jozo Marinčić. Fra Andrija Zirdum pokopan je među ostalom franjevačkom subraćom na Plehanu.

Ima nešto u toj činjenici da su svi ti fratri, kao i fra Andrija Zirdum, završivši najviše škole, svoj život neopozivo vezali za, nekad zabita, a sada opustošena, bosanska sela. A „sa svakim fratrom“, kaže Ivo Andrić u pismu fra Tugomiru Alaupoviću, „biva zakopana jedna istorija“. Ali kad to traje stoljećima, pa kad se i danas fratri vraćaju i umiru u toj nikad opustošenijoj zemlji Bosni, u nadi protiv svake nade smijemo reći da svaka ta „zakopana jedna istorija“ postaje zalag kojim se oživljava nova budućnost.

Fra Andriji Zirdumu želimo mir u Kući Očevoj!

Mato Artuković

